

**вих. 223/43 від 03.04.2023 року
щодо необхідності усунення правових
колізій в охороні атмосферного повітря**

**Міністру захисту довкілля і природних
ресурсів України
п. Руслану СТІЛЬЦЮ**

**Голові
Комітету Верховної Ради України
з питань екологічної політики та
природокористування
п. Олегу БОНДАРЕНКО**

***Від імені членської спілки «Асоціація професіоналів довкілля «РАЕУ», користуючись
нагодою, дозвольте висловити свою повагу та звернутись щодо наступного:***

Наразі визначення терміну **пересувного джерела**, суперечить Закону України «Про охорону атмосферного повітря», оскільки в ст. 17 наведено заходи щодо відвернення і зменшення забруднення атмосферного повітря викидами **транспортних та інших пересувних (переносних) засобів і установок**.

Звертаємо увагу, у нормативній базі України у сфері охорони атмосферного повітря є певні невідповідності та правові колізії, про які аргументуємо нижче, та акцентуємо Вашу увагу, що саме важливо врахувати вже зараз на законодавчому рівні.

У ст. 14 Податкового кодексу України (далі — ПКУ) є визначення пересувного і стаціонарного джерела викидів:

«14.1.142. **пересувне джерело забруднення** — транспортний засіб, рух якого супроводжується викидом в атмосферу забруднюючих речовин.

14.1.230. **стаціонарне джерело забруднення** — підприємство, цех, агрегат, установка або інший нерухомий об'єкт, що зберігає свої просторові координати протягом певного часу і здійснює викиди забруднюючих речовин в атмосферу та/або скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти».

Пропонуємо декілька особливих випадків на практиці, які жодним чином не можуть описати наведені вище визначення. І для більшої наочності та розуміння проблеми її візуалізуємо на прикладі деяких джерел викидів у нафтогазовій галузі.

→ **Мобільні установки для буріння та капітального ремонту свердловин.** Ці установки являють собою особливий вид спецтехніки, характерними конструктивними ознаками мобільних (пересувних) установок є модульна компоновка і наявність власної транспортної бази. Кожен модуль являє собою транспортну одиницю з усім необхідним обладнанням (технологічне обладнання, генератор, комунікації, укриття, пристрої обігріву). Перевезення і монтаж такого великогабаритного обладнання здійснюється досить швидко. Це дозволяє скоротити час на перевезення та монтаж обладнання і проведення підготовчих робіт.

Розглянемо мобільну бурову установку ZJ20 (Фото 1). До складу якої входять шасі модель XD60/12×8 з дизельним двигуном приводу транспортного засобу CAT C18, який є пересувним джерелом забруднення (1). Крім цього, до складу мобільної установки входять ще такі джерела:

- дизельний двигун приводу бурового насоса, CAT C27 (2);
- допоміжний дизельний генератор, Volvo 250kVA (3);
- аварійний дизельний генератор, RV-70GF (4);
- вібросито, HZS200-3P-PTS (5);
- змішувальна воронка, SBSYHP-150 (6);
- атмосферний дегазатор, Hilu-YaZCQ240 (7);
- ємність для палива, YG-30, (на фото ємності не видно (8));
- ємність для промивальних рідин (9).

Зверніть увагу!

У разі використання цієї установки для буріння нафтогазових свердловин, крім наведених вище джерел викидів, можуть бути встановлені додатково такі джерела, як котельня, шламові амбари і декілька ємностей для палива та хімреагентів тощо.

При цьому слід зазначити, що ці джерела не змінюють свої просторові координати при капремонті свердловин від декількох днів до місяця, а при бурінні до трьох-шести місяців.

Установка промислова парова пересувна ППУ 100 (далі — ППУ) використовується в нафтогазовій галузі — для депарафінізації свердловин, підземного і наземного обладнання, а також для підігріву трубопроводів та іншого нафтопромислового обладнання. ППУ монтується на шасі автомобілів КрАЗ, МАЗ, КаМАЗ (Фото 2).

Як видно з Фото 2, **пересувне джерело (автомобіль) перевозить стаціонарне джерело — паровий котел типу ППУА 1600 чи аналоги.** Котел запалюється і використовується виключно під час стоянки. Продуктивність котла по парі, 1600+10 % кг/год. Тиск пари, МПа, 9,81-1,0 / 0,78-0,2.

Температура пари, 310 °С. Витрата дизельного палива, 10кг/год. Під час роботи ППУ не змінює свої просторові координати і це триває до 8-10 год.

Цементувальний агрегат типу ЦА-320 використовується у нафтогазовій галузі для подачі тампонажної суміші для цементування обсадних колон, встановлення цементних мостів. Інші напрямки використання агрегату — промивка та капітальний ремонт свердловин, ліквідація нафтогазопроявів, встановлення нафтових ванн у свердловині тощо.

Шасі цементувального агрегату — КрАЗ (Фото 3), з дизельним двигуном.

Крім цього, у якості приводу відцентрового насоса типу ЦНС-38154, використовується додатковий бензиновий двигун ГАЗ-52А — 515 кВт/205 Нм, який не бере участь у русі транспортного засобу, і використовується лише під час стоянки автомобіля та може вважатися стаціонарним джерелом. Також на ЦА-320 встановлено два мірних резервуари, загальним об'ємом 6,0 м³, які до певної міри при перекачуванні нафти також можуть вважатися неорганізованими джерелами викидів або дифузними джерелами.

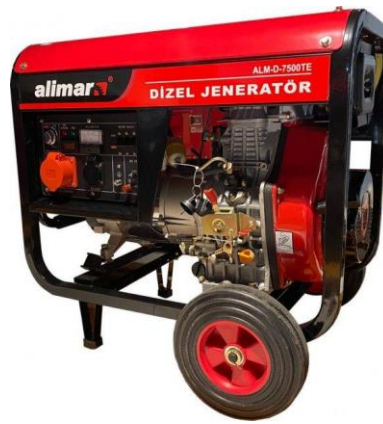
Паливозаправник автомобільний — автомобіль з цистерною, призначеної для транспортування і перекачування рідкого палива (тобто заправки) споживачам — різним рухомим або стаціонарним об'єктам, що працюють на цьому паливі (Фото 4). Ці автомобілі можуть бути обладнані лічильником типу ППО-25 з фільтром та вузлом мірної видачі палива Slavutich (для виїзної заправки автотракторної техніки). До певної міри їх можна трактувати як АЗС на колесах. Вихлопний колектор приводу автомобіля є пересувним джерелом, а пістолет заправки можна віднести до стаціонарного джерела. Крім

цього, сучасні паливозаправники можуть одночасно перевозити і заправляти техніку різними видами пального та оливами.

Компресорні установки з дизельним приводом, які встановлені на причепі. Гвинтовий компресор працює від дизельного двигуна, виключно під час стоянки, *під час руху пальне не використовується* (Фото 5а). Такого ж типу є дизель-генератори, парові установки, мотопомпи, ємності з бітумом при ямковому ремонті доріг тощо. Згідно зі ст. 34. Закону України «Про дорожній рух» *причеви та напівпричеви прирівнюються до транспортних засобів, тому це пересувні джерела забруднення*. Але знову виникає запитання, яка різниця між джерелом забруднення (не враховуючи його потужність), що знаходиться на автомобільному причепі (Фото 5а) і є пересувним джерелом, та на ручній теліжці (Фото 5б), де джерело вважається стаціонарним?

а)

б)

Фото 5.

→ Переносні джерела викидів

У нормативних актах категорія **переносних джерел** відсутня, їх як правило відносять до неорганізованих стаціонарних джерел. Згідно із Законом: «...неорганізоване стаціонарне джерело викиду — джерело викиду, з якого забруднюючі речовини надходять в атмосферне повітря у вигляді ненаправлених потоків та яке не оснащено спеціальними спорудами для відведення пилогазоповітряної суміші». До таких джерел відносяться кущорізи, газонакосарки, бензопили (Фото 6а), мотопомпи, електрогенератори (Фото 6б) тощо, як правило з бензиновим двигуном, електрогенератори більшої потужності з дизельним двигуном. Щодо цих джерел то існують різні думки, окремі експерти називають їх «нестационарними джерелами». На думку автора, це пересувні джерела, оскільки вони використовуються як правило поза межами виробничих майданчиків і знаходяться постійно у русі, тобто переміщаються (пересуваються) навіть під час їх роботи. Ці **джерела не можна відносити до неорганізованих стаціонарних джерел**, бо у кожного з них є свій вихлопний колектор (труба), з якого **забруднюючі речовини надходять в атмосферне повітря у вигляді направлених потоків!** До неорганізованих стаціонарних джерел можна віднести електро- та газозварювальні пости, фарбування предметів, відкриті ємності тощо.

а)

б)

Фото 6.

Зверніть увагу!

Існує проблема до якого виробничого підрозділу віднести ці переносні джерела, адже вони досить часто використовуються поза межами виробничих майданчиків, на трасах, у полі тощо, на відстані декількох кілометрів і навіть більше. У листі-роз'ясненні Мінприроди від 08.11.2007 № 12052/11/10-07 зазначено, «...що **суб'єкт господарювання отримує один дозвіл на викиди для відокремлених підрозділів, розташованих у межах одного населеного пункту у разі, коли відстань між відокремленим підрозділом та основною територією підприємства не досягає 500 метрів.** У разі, коли відокремлені підрозділи знаходяться на відстані понад 500 метрів від основної території підприємства, суб'єкт господарювання отримує для кожного підрозділу дозвіл на викиди». З цього листа виходить так, що на кожне таке джерело необхідний свій дозвіл на викиди?

Також виникає проблема зі сплатою екологічного податку, оскільки згідно 250.10.1. ПКУ «..платник податку має кілька стаціонарних джерел забруднення в межах кількох населених пунктів (сіл, селищ або міст) або за їх межами, то такий платник податку зобов'язаний подати до відповідного контролюючого органу за місцем розташування стаціонарного джерела забруднення податкову декларацію щодо кожного стаціонарного джерела забруднення... окремо;». Як це адмініструвати?

→ **Стаціонарні джерела з незначними викидами**

Згідно Закону до таких об'єктів віднесено адмінбудівлі, їдальні, кафе, станції технічного обслуговування автомобілів, газорегуляторні пункти, копіювальні центри тощо, які можуть мати, у тому числі й сезонний графік роботи.

Особливо гостро ця проблема постала в операторів газорозподільних систем, оскільки вони володіють сотнями чи навіть тисячами таких стаціонарних джерел, як газорегуляторні пункти в блочному контейнері, газорегуляторні пункти (Фото 7), домові комбіновані регулятори тиску, шафні газорегуляторні пункти. Переважна більшість цих джерел розташовані один від одного на значній відстані по всій території адміністративної одиниці (області). Тобто на кожне джерело — окремий дозвіл! Для прикладу фактичні викиди метану згідно з матеріалами інвентаризації по ВАТ «Кіровоградгаз» від двох таких газорегуляторних пунктів становлять лише 0,0003344 та 0,00042 т/рік. Враховуючи вимоги ПКУ сума екологічного податку за викиди метану для одного такого джерела становитиме $(0,00042 \text{ т/рік} \times 145,5 \text{ грн} = 0,06 \text{ грн})$ всього лише 6 копійок! А вартість послуг для отримання дозволу на одне таке джерело 2,5-4,0 тис. грн.

Фото 7

У сільськогосподарських підприємств також не вирішеними є питання з дозволами на викиди від стаціонарних джерел — ємностей з паливом, які разом з технікою переміщуються на поля під час оранки чи збирання врожаю і при цьому викиди становлять всього декілька кілограмів.

Тому пропонується для об'єктів, що належать до третьої групи із незначним обсягом викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами, наприклад, до 1,0 т/рік (крім двоокису вуглецю), передбачити можливість здійснення їх діяльності на підставі дозволів або після подання суб'єктом господарювання декларації про викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря до відповідних місцевих органів виконавчої влади. Тобто суб'єктам господарювання надається право вибору: проходити складну процедуру отримання безтермінового дозволу на викиди чи подати в установленому порядку щорічну декларацію про викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря.

→ Стоянка автотранспорту

Вишенька на торті: автостоянка — стаціонарне джерело?

Досить часто у матеріалах з інвентаризації викидів забруднюючих речовин, у приписах екологічних інспекцій, у вимогах Департаментів екології та природних ресурсів обласних ОДА, зустрічається таке джерело, як стоянка автотранспорту. Згідно із Законом: «Джерело викиду — об'єкт (підприємство, цех, агрегат, установка, транспортний засіб тощо), з якого надходить в атмосферне повітря забруднююча речовина або суміш таких речовин». Як видно із наведеного витягу, вимоги контролюючих органів явно суперечать Закону, оскільки стоянка автотранспорту є стаціонарною спорудою (майданчиком, земельною ділянкою), яка сама по собі не здійснює жодних викидів забруднюючих речовин, а розташовані на автостоянці транспортні засоби, які і є джерелами викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря.

Приємно, що є вже рішення судів, які скасовують приписи контролюючих органів щодо отримання дозволів на викиди для автостоянок. Бо інакше треба буде отримувати дозволи на викиди для всіх автостоянок у містах, на світлофорах, і у заторах!?

Як видно з наведених вище прикладів, **нормативна база не встигає за плином часу і реаліями життя**. З метою врегулювання ситуації ще у 2019 році та протягом наступних років Асоціація професіоналів довкілля «ПАЕУ» пропонувала внесення змін до нормативних актів, і певна частина була врахована законодавцями. Але щодо внесення змін у визначення термінів «пересувне джерело», «стаціонарне джерело» та введення нового поняття «тимчасове стаціонарне джерело» і «декларування викидів» пропозиція не пройшла.

Наведемо пропозиції щодо внесення змін до ПКУ:

«14.1.142. **пересувне джерело забруднення** — транспортний засіб, інші пересувні чи переносні засоби та установки, рух чи виконання робіт яких супроводжується викидом в атмосферу забруднюючих речовин і які зберігають свої просторові координати до однієї доби;

14.1.230.1. **тимчасове стаціонарне джерело забруднення атмосфери** — агрегат, установка або інший нерухомий об'єкт, що зберігає свої просторові координати від однієї доби до одного року і здійснює викиди забруднюючих речовин в атмосферу та/або скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти»;

І до Закону:

«**Декларація про викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря (декларації про провадження господарської діяльності)** — документ, який згідно з цим Законом подають суб'єкти підприємницької діяльності, що здійснюють викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря протягом одного року тимчасовими стаціонарними джерелами, які належать до другої та третьої групи, та/або стаціонарними джерелами, які належать до третьої групи із загальним обсягом викидів забруднюючих речовин до 1,0 т/рік (крім двоокису вуглецю)».

Через воєнний стан, лише у 2022 році, нарешті прийнято рішення, що декларування викидів може бути виходом зі складної ситуації. Так, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 18 березня 2022 року № 314 у період воєнного стану право на провадження господарської діяльності може набуватися суб'єктами господарювання на підставі безоплатного подання до органів ліцензування, дозвільних органів та суб'єктів надання публічних (електронних публічних) послуг **декларації про провадження господарської діяльності, без отримання дозвільних документів**. Подаючи декларацію **про провадження господарської діяльності** на додаткове джерело викидів — дизель-генераторну станцію через ЦНАП, отримав моральне задоволення від сервісу і швидкості оформлення цього дозвільного документа, на підставі якого було сплачено екологічний податок. **Шкода, що це тільки тимчасове рішення, і стосується лише генераторів.**

На думку Асоціації «ПАЕУ», основними завданнями дозвільної системи у сфері охорони атмосферного повітря є:

- мінімізація викидів забруднюючих речовин у повітря, зменшення потенційних ризиків для здоров'я людини і навколишнього середовища;
- налагодження належного обліку викидів;
- сплата екологічного податку;
- сприяння інвестиційному клімату.

Всі ці завдання для тимчасових стаціонарних джерел та джерел з незначними викидами, замість дозволу на викиди, може виконувати **декларація про провадження господарської діяльності**, і навіть більше, особливо щодо сприяння інвестиційному клімату через спрощення дозвільної процедури. Оскільки процедура з оформлення дозволу на викиди, включаючи вимоги законодавства про публічні закупівлі, триває від трьох-шести місяців, і навіть до одного року, а так зване тимчасове стаціонарне джерело не змінює свої координати всього лише декілька днів чи місяців. А строк дії дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, об'єкт якого належить до другої групи (бурові верстати), — десять років, об'єкт якого належить до третьої групи, — необмежений. **Це не співмірні величини: термін дії дозволу десять років, а термін буріння більшості свердловин всього декілька місяців! То навіщо нам дозвіл на десять років?**

Ще на одному «шедеврi» варто зупинитися. Голова податкового Комітету ВР Данило Гетманцев у своєму інтерв'ю наголосив, що платити екологічний податок з дизель генераторів не

потрібно. З його слів, оскільки відповідно до ст. 240.7 ПКУ не є платниками за викиди суб'єкти, які здійснюють такі викиди CO₂ не більше 500 тонн на рік.

«Тобто, якщо платник використовує до 200 тонн пального на рік сплачувати екологічний податок не потрібно», — пояснює Гетманцев.

Наголошуємо, що відповідно до питомих показників, які беруться для розрахунку при спалюванні 200 т палива, викидаються в атмосферу такі забруднюючі речовини: діоксид азоту — 6,28 т; оксид азоту — 0,024 т; оксиду вуглецю — 7,24 т; метан — 0,05 т; діоксид сірки — 0,086 т; тверді частинки (сажа) — 0,077 т, і діоксид вуглецю — 627,6 т. Крім цього, суб'єкт господарювання подає узагальнену податкову декларацію про всі джерела викидів, а не тільки генератор. Тому ця цифра може бути значно більшою.

Тож публікація його інтерв'ю у ЗМІ не скасовує вимог чинного законодавства.

Але згідно з тимчасовими положеннями п. 46 ПКУ *«тимчасово, на період дії воєнного стану на території України та протягом 30 днів з дня його припинення або скасування, для цілей застосування розділу VIII цього Кодексу не вважаються стаціонарними джерелами забруднення у значенні, наведеному у підпункті 14.1.230 пункту 14.1 статті 14 цього Кодексу, електрогенераторні установки, що класифікуються за кодом 8502 згідно з УКТ ЗЕД»*, що дозволяє не сплачувати екологічний податок протягом зазначеного періоду.

Таким чином, **стоянка автотранспорту не відноситься до стаціонарних джерел викидів. Переносні джерела — необхідно віднести до пересувних. Впровадження декларативного принципу дозвільних документів позитивно впливатиме на інвестиційний клімат в Україні, збільшить надходження до державного бюджету, налагодить належний облік викидів забруднюючих речовин.**

ВИСНОВОК:

Реалізація запропонованих змін не потребує додаткових витрат та фінансування з Державного бюджету України. **Ці зміни матимуть позитивний вплив на забезпечення прав та інтересів суб'єктів господарювання**, зокрема позбавить суб'єктів господарювання необхідності витрачати час та кошти на інвентаризацію викидів та підготовку обґрунтовуючих матеріалів з метою отримання дозволів на викиди для тимчасових стаціонарних джерел. **Сприятиме розвитку підприємництва, зменшить зарегульованість ведення бізнесу та мінімізує вплив на нього контролюючих органів. Мінімізує ризики вчинення корупційних правопорушень тощо.**

Крім запропонованих змін, необхідно розглянути й інші пропозиції та обрати найбільш оптимальні варіанти.

З повагою,
Президентка Асоціації PAEU

Людмила ЦИГАНЮК

Виконала:
Наталія Мороз: (063)849-3806, natali.paeu@gmail.com